

Respublika OAK jurnali

ISSN 2181-4201

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY-METODIK JURNALI

10.00.00 FILOLOGIYA FANLARI

13.00.00 PEDAGOGIKA FANLARI

SENTYABR 2026, 6-SON

BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
<https://etjournal.buxdpi.uz>

BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI ILMIY – METODIK JURNAL

№. 6

BUXORO – 2026

TALABALARDA YOZMA NUTQ KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH VA XALQARO BAHOLASH MEZONLARI TAHLILI

Alimardonova Malika Botir qizi,

Soliq qo‘mitasi huzuridagi Soliq Oliy Maktabi dotsenti v.b

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy xalqaro ta’lim muhitida talabalarning yozma nutq ko‘nikmalarini shakllantirish va ularni baholashning nazariy-metodologik asoslari tahlil qilingan. Yozma nutqning kognitiv va kommunikativ xususiyatlari, turli yozma janrlarni baholashga doir xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari qiyosiy o‘rganilgan. Shuningdek, xalqaro miqyosda tan olingan TOEFL, IELTS va CEFR tizimlarida yozma ishlar (insholar)ni baholash mezonlari, ularning o‘ziga xos jihatlari hamda talabalarning til kompetensiyasini aniqlashdagi ahamiyati ochib berilgan. Maqola yakunida ta’lim jarayonida yozma nutqni baholashni takomillashtirish yuzasidan ilmiy-amaliy tavsiyalar berilgan.

Tayanch so‘zlar: yozma nutq, yozma malakalar, baholash mezonlari, xalqaro testlar, TOEFL, CEFR, IELTS, akademik yozuv, insho, pedagogik yondashuv.

ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНЦИИ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ У СТУДЕНТОВ И АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНЫХ КРИТЕРИЕВ ОЦЕНИВАНИЯ

Алимардонова Малика Ботир кизи,

и. о. доцента Высшей школы налогообложения при Налоговом комитете

Аннотация (Русский): В статье проанализированы теоретико-методологические основы формирования и оценивания навыков письменной речи студентов в современной международной образовательной среде. Рассмотрены когнитивные и коммуникативные особенности письменной речи, а также проведен сравнительный анализ научных взглядов зарубежных и отечественных ученых на оценивание различных письменных жанров. Кроме того, освещены критерии оценивания письменных работ (эссе) в международно признанных системах TOEFL, IELTS и CEFR, их специфические особенности и значение в определении языковой компетенции студентов. В заключение приведены научно-практические рекомендации по совершенствованию оценивания письменной речи в учебном процессе.

Ключевые слова: письменная речь, навыки письма, критерии оценивания, международные тесты, TOEFL, CEFR, IELTS, академическое письмо, эссе, педагогический подход.

DEVELOPING STUDENTS' WRITTEN COMMUNICATION COMPETENCE AND ANALYSIS OF INTERNATIONAL ASSESSMENT CRITERIA

Alimardonova Malika Botir qizi,

Acting Associate Professor at the Higher School of Taxation under the Tax Committee

Abstract (English): This article analyzes the theoretical and methodological foundations of developing and assessing students' writing skills within the modern international educational environment. It examines the cognitive and communicative features of written speech and provides a comparative analysis of domestic and foreign scholars' scientific views on evaluating various written genres. Additionally, the study highlights the criteria for assessing written works (essays) within internationally recognized systems such as TOEFL, IELTS, and CEFR, their specific features, and their significance in determining students' language proficiency. Scientific and practical recommendations for improving the assessment of written speech in the educational process are provided in conclusion.

Key words: written speech, writing skills, assessment criteria, international tests, TOEFL, CEFR, IELTS, academic writing, essay, pedagogical approach.

Kirish: Bugungi xalqaro ta’lim muhitida yozma nutq tobora muhim ahamiyat kasb etib bormoqda. Axborotni qabul qilish va uzatishda yozma muloqotning roli oshib borishi talabalardan o’z fikrlarini yozma ravishda ravon va mantiqiy bildirish ko’nikmasiga ega bo’lishni talab qiladi. Yozma nutq shunchaki ma’lumotlarni uzatish vositasi bo’libgina qolmay, balki fikrlarni tushuntirish va rivojlantirishda kognitiv vazifani bajaradi. Shuningdek, u axborot, adabiyot va madaniyatni jamlash hamda saqlab qolish xususiyatiga ega bo’lgan shaxsiy vosita hisoblanadi.

Pedagogika va baholash jarayonida ushbu jihatlar alohida e’tiborga olinishi lozim. Chet el olimi S.Hood ta’kidlaganidek, “*turli yozma janrlarni turlicha baholash kerak*”, chunki ekspozitsiyalar talabalarining ijtimoiy maqsadlari va tezis atrofidagi argumentlari asosida baholanadi.

Yozma ishlarini baholash yondashuvlari va mavjud muammolar

Talabalarining yozma ishlarini odatiy beshta omil bo’yicha baholash mumkin: ravonlik, mazmun, moslik, sintaksis va so’z boyligi. Talabaning turli matn tuzilmalari va janrlari bo’yicha yozish faoliyati to’g’risida to’liq tasavvurga ega bo’lish uchun yozish namunalarini turli maqsadlar bo’yicha baholash zarur.

Amerikalik olimlar D.Ferris va J.Hedgcock ta’kidlaganidek, o’quvchilarning yozish faoliyatini baholashda o’qituvchilar ayrim qarama-qarshiliklarga duch kelishadi. Yozuvni baholash ko’pincha natijaga yo’naltirilib, jarayonlarni hisobga olmaydigan institutsional testlarga asoslanadi.

Angliyalik ESP yozuv malakalari bo’yicha mutaxassis M.Reicheltning tadqiqotlari shuni ko’rsatdiki, dunyoning turli mamlakatlaridagi universitet talabalari tor doiradagi yozma o’quv dasturlari orqali o’qitib kelingan. Bu esa nutq, fikr, o’rganuvchi va janrlar kabi zamonaviy yozish muammolarining cheklanishiga olib kelgan. R.Schoonen, P.Snellings va boshqa tadqiqotchilar chet tilida yozma ishlarning konseptual yoki mafkuraviy istiqbollariga e’tibor qaratish muhimligini ta’kidlashadilar.

Xalqaro baholash tizimlari (TOEFL, IELTS, CEFR) tahlili

Hozirgi kunda o’qituvchilar va talabalar uchun xalqaro til sertifikatlariga ega bo’lish asosiy talablardan biriga aylandi. Xalqaro tan olingan baholash tashkilotlaridan **CEFR, TOEFL va IELTS** tizimlarining yozish qismini tahlil qilamiz.

TOEFL testida yozma qismni baholash

TOEFL – ingliz tilini chet tili sifatida bilish darajasini aniqlovchi standartlashtirilgan ob’ektiv test tizimidir. Yangi versiyadagi TOEFL iBT testida ikkita insho yozish talab etiladi:

1. **Integratsiyalashgan topshiriq:** Qisqa matnni o’qish (3 daqiqa, 200–220 so’z) va shu mavzu bo’yicha ma’ruza tinglab, ularni umumlashtirib insho yozish (20 daqiqa, 150–225 so’z).
2. **Mustaqil insho:** Taklif etilgan polemik mavzu bo’yicha o’z nuqtai nazarini "yoqlab" yoki "qarshi" dalillar keltirib insho yozish (30 daqiqa, 300 tagacha so’z).

Ingliz olimi J.Gear fikricha, insholar avtomatik tarzda emas, balki ikki mustaqil baholovchi tomonidan quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

- Mavzuga muvofiqligi;
- Ish tuzilmasi va mantiqiy ketma-ketlik;
- Tezislarni tasdiqlovchi argument va misollar;
- Leksik birliklar va grammatik tuzilmalar zaxirasi;
- Grammatik, imlo, tinish belgilar va stilistik to’g’rilik.

1-jadval: TOEFL testining yozma qismini baholash mezonlari (6 ballik shkala)

Ball	Imtihon topshiruvchilar tomonidan ko’rsatilgan ko’nikma va malakalar
------	--

Ball	Imtihon topshiruvchilar tomonidan ko'rsatilgan ko'nikma va malakalar
6	Mavzuni to'liq ochib beradigan izchil, mantiqiy tuzilgan insho. Yetarli misollar, xilma-xil lug'at va grammatik to'g'rilik mavjud (kichik xatolar bo'lishi mumkin).
5	Mavzuni yaxlit yoritgan, izchil va yaxshi tashkil etilgan insho. Asosiy fikr misollar bilan tasdiqlangan, ayrim grammatik xatolar uchrashi mumkin.
4	Maqbul insho. Mavzu qisman yoritilgan, tashkiliy tuzilish va mantiqiy qurilishda ayrim kamchiliklar bor.
3	Mezonlarga to'la javob bermaydi. Mavzu deyarli sezilmaydi, jiddiy mantiqiy buzilishlar va grammatik zaifliklar mavjud.
2	Tashkiliy bog'liqlik juda zaif yoki yo'q. Misollar yetarli emas, grammatik tuzilmalarda jiddiy xatolar mavjud.
1	Mavzuga mos kelmaydi. Mantiqiy va tashkiliy tuzilma yo'q, jiddiy grammatik xatolar fikrni tushunishni imkonsiz qiladi.
Off	Mavzu ochiqlanmagan.
NR	Hech qanday insho yozilmagan.

Xulosa va amaliy tavsiyalar

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, talabalarning yozma nutq ko'nikmalarini rivojlantirish va xalqaro standartlar asosida baholash zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. TOEFL, IELTS va CEFR kabi xalqaro tizimlarning mezonlari yozma ishlarda faqatgina imlo va leksikani emas, balki diskursiv tafakkur, mantiqiy ketma-ketlik va argumentatsiya qobiliyatini birinchi o'ringa qo'yishini ko'rsatdi.

Mazkur tadqiqot natijalaridan kelib chiqqan holda quyidagi **4 ta amaliy tavsiyani** taklif etamiz:

- Xalqaro mezonlarni o'quv jarayoniga integratsiya qilish:** Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning yozma ishlarini baholashda TOEFL va IELTS standartlarining talablarini (argumentatsiya, mantiqiy tuzilma, leksik-grammatik boylik) bosqichma-bosqich joriy etish lozim.
- Jarayonga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirish:** Yozma ishlarni faqat yakuniy baholash (*summative*) bilan cheklanib qolmay, matnni qoralama variantdan boshlab shakllantirish (*formative assessment*) va bosqichma-bosqich tahlil qilish amaliyotini kengaytirish kerak.
- Kompleks topshiriqlardan foydalanish:** Talabalarning akademik yozuv ko'nikmalarini o'stirish uchun o'qish, tinglash va yozishni o'zaro bog'lovchi integratsiyalashgan topshiriqlarni amaliy darslarga tatbiq etish maqsadga muvofiqdir.
- Pedagoglarning baholash malakasini oshirish:** O'qituvchilarning yozma ishlarni xolis, shaffof va standartlashtirilgan tarzda baholash ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha maxsus seminarlar tashkil etish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- Hood S. Appraising Research: Evaluation in Academic Writing. – London: Publication.

2010. – 48 p.

2. Ferris D., Hedgcock J. Teaching ESL Composition: Purpose, Process, and Practice. London: Routledge. – 2005 – 300-301 pp.
3. Hedgcock J., Lefkowitz N. Some input on input: Two analyses of student response to expert feedback on L2 writing. — USA Journal “Modern Language”, № 80. 1996 —: 287-308pp.
4. Reichelt M.A critical evaluation of writing teaching programmes in different foreign language settings, in R. M. Manchón (Ed.), Writing in Foreign Language Contexts: Learning, Teaching, and Research, — UK: Multilingual Matters. 2009. – 184 p.
5. Schoonen R., Snellings P., Stevenson M., Gelderen A. “Towards a blueprint of the foreign language writer: The linguistic and cognitive demands of foreign language writing”, – Clevedon, UK: Multilingual Matters: Writing in Foreign Language Contexts: Learning, Teaching, and Research 2009. – 77-101 pp.
6. Moore Y. Investigating valid constructs for writing tasks in EAP tests for use in Japanese university entrance examinations. – 2015, – British Council Report, URL: <https://www.britishcouncil.org/exam/aptis/research/publications/investigating-valid-constructs-writing-eap-tests.pdf>, (assessed: 12.01.2021)
7. Jalolov J. Chet til o’qitish metodikasi; chet tillar oliy o’quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik. - Toshkent; O’qituvchi, 2012. – 432 b.
8. TOEFL. Preparation guide to new generation of TOEFL. Barron’s, 2004.
9. Pamela J.. TOEFL. Barron’s, 1996.
10. Yocket Editorial Team IELTS vs TOEFL: Learn the Complete Differences between IELTS. TOEFL URL: 202//<https://yocket.com/blog/ielts-vs-toefl>. (assessed: 12.11.2021)
11. Павловская, И., Башмакова Н. Основы методологии обучения иностранным языкам.: Тестология (курс лекций). / И.Ю. Павловская, Н.И. Башмакова. - СПб.: Фил.фак. СПб.ГУ., 2002.
12. Gear, J., Cambridge preparation for the TOEFL. Cambridge University Press., 1997.

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA METODIKA	
SHAXSDA SOG‘LOM TURMUSH TARZI KO‘NIKMASINI RIVOJLANTIRISH Rahimboyev Rustamjon Abdurahmon o‘g‘li	4
O‘ZBEK VA INGLIZ SOMATIK MAQOLLARIDA KONSEPTUAL METAFORA, METONIMIYA VA PRAGMATIK VAZIFALAR Xamdamova Gulshan Xamroyevna	9
TALABALARNING INGLIZ TILIDA O‘QISH KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA PSIXOLOGIK OMILLARGA YO‘NALTIRILGAN INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISH METODIKASI Turayeva Xurshida Toxirovna	16
BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA TASVIRIY SAN‘ATNI STEAM YONDASHUVI ASOSIDA O‘QITISHNING DIDAKTIK TAMOYILLARI Ibadullayeva Shaxnoza Ilxamovna, G‘ulomova Shahruza Faxritdinovna	21
BOSHLANG‘ICH SINFLARDA TASVIRIY SAN‘AT DARSLARINI INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA TASHKIL ETISH METODIKASI Ibadullayeva Shaxnoza Ilxamovna, Boymuradova Tursuntosh Ilhom qizi	28
FORMATIV BAHOLASHNING “360 DARAJA” MODEL: INGLIZ TILI DARSLARIDA O‘Z-O‘ZINI, O‘ZARO VA O‘QITUVCHI TOMONIDAN BAHOLASHNI INTEGRATSIYA QILISH METODIKASI Xoldorova Shahlo Shuhratjon qizi	34
BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASHDA PEDAGOG VA TARBICHILARINING KASBIY MALAKALARI ASOSIDA PSIXOLOGIK TRENINGLARDAN FOYDALANISHNING UMUMIY ASOSLARI Jo‘rayeva Dilnoza O‘ktam qizi	40
BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHILARIDA ADAPTIV PEDAGOGIK TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH Kuldosheva Sabohat Otamurodovna	44
BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARI BILAN O‘TKAZILADIGAN JISMONIY TARBIYA MASHG‘ULOTLARINING XUSUSIYATLARI VA SHAKLLARI Ibadova Zamira Rashidovna	51
BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA IJTIMOIIY-MA‘NAVIY QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISH (TARBIYA FANI MISOLIDA) Jabborova Azizaxon Husniddin qizi	58

XORIJIY TIL O'QITUVCHILARI TOMONIDAN FRANSUZ TILINI O'RGATISHDA QO'LLANILADIGAN METODOLOGIK TAMOYILLAR Hojiyeva Gulchehra Salimovna	65
INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES FOR DEVELOPING ENTREPRENEURIAL CULTURE AMONG UNIVERSITY STUDENTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION Niyazov Mirshod Khayatovich	74
RAQAMLI TA'LIMDA SUN'YIY INTELLEKT: PEDAGOGIK LOYIHALASHNING YANGI YONDASHUVLARI Xolliyev Nurbek Askarovich	79
"TALABALAR SPORT FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI" Jo'rayeva Zarifa Oltinboy qizi	89
SOG'LOM TURMUSH TARZINING MA'NAVIY ASOSLARI Rahimboyev Rustamjon Abdurahmon o'g'li	95
PEDAGOGICAL CONDITIONS AND A TASK-BASED MODEL FOR DEVELOPING THE SPEECH COMPETENCE OF FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS Zaripova Soxiba Orif qizi,	100
RAQAMLI TA'LIM SHAROITIDA INGLIZ TILINI O'QITISH METODIKASINI SUN'YIY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MODERNIZATSIYA QILISH Zokirjonova Maftuna Shuxratovna	110
BO'LAJAK O'QITUVCHILAR TAYYORLOVI: ZAMONAVIY TALABLAR VA TRANSFORMATIV RIVOJLANISH Safarova Nigora Nasillovna	118
SUN'YIY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH ASOSIDA BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH Yaxyayeva Madina Ibrohim qizi	124
METHODOLOGY FOR ENHANCING COMMUNICATIVE COMPETENCES OF LANGUAGE UNIVERSITY STUDENTS THROUGH THE APPLICATION OF COACHING TECHNOLOGIES. Abbasova Nargiza Kabilovna	129
SOME REMARKS ON THE WORKS OF EASTERN PANDOM Umarova Sitora Mukhlisovna	134
ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDAGI DAVLAT DASTURLARINING O'RNI VA AHAMIYATI (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA) Mo'minova Ozodaxon Dilmurodjon qizi	143
SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHDA JISMONIY FAOLLIKNING O'RNI VA AHAMIYATI A.B.Jaksimuratov	145
FILOLOGIYA FANLARI	
O'ZBEK TILIDA EMOTIKON VA EMOJI BIRLIKLARINING LINGVISTIK VAZIFALARI	153

Umurzakova Zuxraxon Yusupjon qizi	
INGLIZ VA O'ZBEK LINGVOMADANIYATLARIDA "DARAXT-INSON" METAFORASI: QIYOSIY LINGVOMADANIY TAHLILI Ibragimova Gulshan Raimovna	158
ЖОМИЙ ВА НАВОИЙ ШЕЪРИЙ ИДИОСТИЛИНИ ҚИЁСИЙ-ЛИНГВОПОЭТИК ТАДҚИҚ ЭТИШНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ Чориев Таваккал Равшанович	162
TALABALARDA YOZMA NUTQ KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH VA XALQARO BAHOLASH MEZONLARI TAHLILI Alimardonova Malika Botir qizi	172
PRESERVATION AND TRANSFORMATION OF NATIONAL-CULTURAL COMPONENTS IN FOLK TALES RETOLD BY GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE Fayyozjon Azimov	176
THE FREQUENCY OF METAPHORICAL USES OF THE LEXEME YURAK IN ABDULLA QODIRIY'S BYGONE DAYS: A CORPUS-BASED ANALYSIS Shodiyeva Madinabonu Shavkat qizi	183
TARIXIY VOQEALARNING YANGICHA TALQINI (XAYRIDDIN SULTONNING "YALDO KECHASI" ROMANI ASOSIDA) UO'K 821.512.133 Xo'jamurodova Oydin Xo'jamurod qizi	192
BOLALAR SHE'RIYATIDA YUMORNING POETIK TABIATI VA UNI TAHLIL QILISH MEZONLARI	197
Qobilova Aziza Ahrorovna	
ОТ ЯЗЫКОВОГО ФЕНОМЕНА К ИССЛЕДОВАНИЮ: ФЕНОМЕН- ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В УЗБЕКСКИХ ГРУППАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕНЕРАТИВНОГО ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА. Мустафаева Дилфуза Нематиллоевна	205
РОЛЬ ИСТОРИЧЕСКИХ ФАКТОВ В ФОРМИРОВАНИИ ОБРАЗА АМИРА ТИМУРА В УЗБЕКСКОЙ И АНГЛИЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ Пулатова Мохичехра Темировна	213
ANIQ VA TABIIY FANLAR	
CHAQIRIQQACHA HARBIY TA'LIM YO'NALISHI TALABALARNING O'QUV MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISHNING QONUNIYATLARI. Aminov Pahlavon Hamid o'g'li	219
HUDUDLARDA ISHLAB CHIQRISH KUCHLARINI OQILONA JOYLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI Axmedova Nozima Fayzulloevna	227
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI YURITISHDA ERP TIZIMLARINING O'RNİ: AMALIYOT VA MUAMMOLAR Yusupova Nilufar Qasimovna	233

BIOKIMYO FANINI SUN'IIY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLAB OLIB BORILGAN TAJRIBA- SINOV NATIJALARINING MATEMATIK-STATISTIK TAHLILI G.A.Ixtiyarova, J.M.Sharopov, N.Z.Eshchanova, S.M.Axmedova	239
SUN'IIY INTELLEKT VOSITALARI YORDAMIDA BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINING DARSNI LOYIHALASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	248
Zokirova Sitorabonu Shokirjonovna	